

สถานภาพและบทบาท ของทะไลลามะแห่งทิเบต ในประวัติศาสตร์

ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์*

ประวัติศาสตร์ของทิเบตนั้นแยกไม่ออกจากประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาในทิเบต ดังเช่นที่ประวัติศาสตร์ไทยแยกไม่ออกจากประวัติศาสตร์ของพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ของไทย สถานภาพและบทบาทของทะไลลามะ¹ ตลอดจนสถาบันสงฆ์ของทิเบต จึงมีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดสถานะของชนเผ่าทิเบต ดินแดนทิเบต และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับประเทศจีน ทะไลลามะทรงอยู่ในฐานะผู้นำทั้งทางฝ่ายศาสนจักรและทางฝ่ายอาณาจักรในดินแดนทิเบตมาเป็นเวลาช้านาน ครั้นทะไลลามะองค์ปัจจุบันลี้ภัยการเมืองไปอยู่อินเดียตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ชาวทิเบตทั้งภายในและภายนอกของทิเบต ก็ยังคงยอมรับฐานะการเป็นผู้นำทั้งทางธรรมและทางโลกขององค์ทะไลลามะอยู่ ทั้งนี้เพราะชนบ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1. คำว่า “ทะไลลามะ” เป็นคำที่มาจากภาษาซองไก “ทะไล” แปลว่า มหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ส่วน “ลามะ” หมายถึง ผู้มีความรู้ความชำนาญในพุทธศาสนา มงโกล จีน และฝรั่งนิยมเรียกชื่อนี้ โดยที่ฝรั่งออกเสียงเพี้ยนไปเป็น “ดาไลลามะ” (Dalai Lama) ทิเบตเองกลับเรียกว่า “เกียลวา รินโปเช” (Gyalwa Rinpoche) แต่ปัจจุบันก็เรียก “ทะไลลามะ” ตามที่รู้จักกันในทางสากล

ธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน รายพระนามของทะไลลามะแห่งทิเบตเรียงลำดับตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันมีดังนี้

ทะไลลามะองค์ที่ ๑ เกตุน ทรูป (Gedun Drup) (พ.ศ. ๑๙๓๔-๒๐๑๗)

ทะไลลามะองค์ที่ ๒ เกตุน เกียโซ (Gedun Gyatso) (พ.ศ. ๒๐๑๘-๒๐๘๕)

ทะไลลามะองค์ที่ ๓ โซนัม เกียโซ (Sonam Gyatso) (พ.ศ. ๒๐๘๖-๒๑๓๑)

ทะไลลามะองค์ที่ ๔ ยอนเต็น เกียโซ (Yontan Gyatso) (พ.ศ. ๒๑๓๒-๒๑๕๙)

ทะไลลามะองค์ที่ ๕ หลอบซัง เกียโซ (Lobsang Gyatso) (พ.ศ. ๒๑๖๐-๒๒๒๕)

ทะไลลามะองค์ที่ ๖ ซังยั้ง เกียโซ (Tsangyang Gyatso) (พ.ศ. ๒๒๒๖-๒๒๔๙)

ทะไลลามะองค์ที่ ๗ เกลซัง เกียโซ (Kalsang Gyatso) (พ.ศ. ๒๒๕๑-๒๓๐๐)

ทะไลลามะองค์ที่ ๘ ยัมเปล เกียโซ (Jampal Gyatso) (พ.ศ. ๒๓๐๑-๒๓๔๗)

ทะไลลามะองค์ที่ ๙ ลุงโตก เกียโซ (Lungtok Gyatso) (พ.ศ. ๒๓๔๘-๒๓๕๘)

ทะไลลามะองค์ที่ ๑๐ โซลทริม เกียโซ (Tsultrim Gyatso) (พ.ศ. ๒๓๕๙-๒๓๘๐)

ทะไลลามะองค์ที่ ๑๑ เคดูป เกียโซ (Kedup Gyatso) (พ.ศ. ๒๓๘๑-๒๓๙๘)

ทะไลลามะองค์ที่ ๑๒ ทรินเล เกียโซ (Trinle Gyatso) (พ.ศ. ๒๓๙๙-๒๔๑๘)

ทะไลลามะองค์ที่ ๑๓ ทุบเทิน เกียโซ (Thubtan Gyatso) (พ.ศ. ๒๔๑๙-๒๔๗๖)

ทะไลลามะองค์ที่ ๑๔ เทนซิน เกียโซ (Tenzin Gyatso) (พ.ศ. ๒๔๗๗-

ปัจจุบัน)

สถานภาพของทะเลลามา

ชาวทิเบตเชื่อกันว่า ทะเลลามาเป็นอวตาร (reincarnation) ของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งชาวทิเบตเรียกว่า เซนรีซี (Chen-re-zi) ความเชื่อในเรื่องการอวตารนั้นผิดจากความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด (rebirth) ชาวทิเบตเชื่อว่าเซนรีซีอวตารมาเกิดในร่างของทะเลลามา เพื่อช่วยชาวทิเบตและชาวโลกให้พ้นไปจากความทุกข์ ทะเลลามาจึงเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ไม่มีกิเลสใด ๆ แต่ที่ทรงกลับมาเกิดใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่าในร่างของทะเลลามาองค์ต่อ ๆ มา ก็ด้วยความเมตตากรุณาประสงค์จะชนสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ข้ามพ้นไปจากทะเลแห่งวิภวสงสารตามคติความเชื่อของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ส่วนความเชื่อเรื่องเวียนว่ายตายเกิดนั้นเป็นเรื่องของปุถุชนที่ยังมีกิเลสอยู่ จึงยังต้องกลับมาเกิดใหม่เพื่อสลายวิบากกรรมต่อไปจนกว่าจะพ้นทุกข์ จึงจะไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่อีก อันเป็นความเชื่อสามัญของชาวพุทธโดยทั่วไป

ทะเลลามาเริ่มมีบทบาทอย่างเด่นชัดตั้งแต่องค์ที่ ๕ เป็นต้นมา ก่อนหน้านั้นตำแหน่งทะเลลามาไม่มีบทบาทเท่าใดนัก และที่ย้อนหลังสืบทอดไปจนถึงองค์ที่ ๑ ก็ด้วยเหตุผลเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องตามความเชื่อในเรื่องการอวตารกลับมาเกิดใหม่ เพื่อรับใช้ชาวทิเบตและชาวโลกของทะเลลามา ดังเช่นที่พุทธศาสนานิกายฉวน (เซน) สืบย้อนหลังตำแหน่งพระสังฆปริณายกจากพระโพธิธรรมกลับไปถึงพระมหากัสสปและพระพุทธเจ้าท่านเอง แม้ทะเลลามาจะเริ่มมีอำนาจทั้งฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรมาตั้งแต่องค์ที่ ๕ แต่กว่าจะได้อำนาจเต็มที่ก็ต้องต่อสู้ทางการเมืองมากกว่า ๒๕๐ ปี กระทั่งถึงองค์ที่ ๑๓ อำนาจทั้งฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรจึงตกอยู่ในมือของทะเลลามาอย่างแท้จริง

แม้ชาวทิเบตจะเชื่อในเรื่องความบริสุทธิ์หมดกิเลสของทะเลลามา แต่การเลี้ยวลดและการเตรียมตัวทะเลลามาตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็กก็มีบทบาทอย่างสำคัญ ดังกรณีของทะเลลามาองค์ที่ ๖ ซึ่งทรงประพบัติพระองค์อย่างเกษมสำราญ ผิดจากจารีตประเพณีอันดั้งเดิมและเคร่งครัด จนเป็นเหตุให้เกิดการลอบปลงพระชนม์จากพวกมองโกล ทั้งนี้เนื่องจากทะเลลามาองค์ที่ ๖ ทรงถูก

ค้นพบเมื่ออายุได้ถึง ๑๓ ปี อันเป็นวัยที่เติบโตเกินกว่าที่จะหล่อหลอมให้เป็นไปตามพระราชประเพณีอันดีงามได้ ตามปรกติแล้วนั้น ทะไลลามะองค์อื่น ๆ ทรงถูกค้นพบในวัยที่ยังเป็นทารกหรืออายุไม่เกิน ๒-๓ ปี จึงทรงเคร่งครัดในพระธรรมวินัยและความประพฤติอย่างสูง

แม้ชาวทิเบตจะเชื่อในเรื่องการอวตารกลับมาเกิดใหม่ของทะไลลามะ แต่จากประวัติศาสตร์ก็บ่งบอกถึงอิทธิพลทางการเมืองทั้งจากภายนอกและจากภายในทิเบตเองด้วย รวมทั้งการแย่งชิงอำนาจระหว่างทะไลลามะกับผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์ ดังกรณีของทะไลลามะองค์ที่ ๙, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ ซึ่งสิ้นพระชนม์ตั้งแต่อายุน้อยติดต่อกันถึง ๔ พระองค์ และเป็นที่สงสัยกันว่าผู้สำเร็จราชการแผ่นดินจะเป็นผู้ลอบปลงพระชนม์ เพื่อที่ตนจะได้มีอำนาจเต็มในการบริหารราชการแผ่นดินเมืองหลังตำแหน่งทะไลลามะ และดังกรณีของทะไลลามะองค์ที่ ๑๓ ซึ่งได้ทรงส่งลงโทษผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์ จนถึงแก่ความตาย และได้อำนาจเต็มในการบริหารแผ่นดินทิเบตคืนมาสู่ตำแหน่งทะไลลามะอีกครั้งหนึ่ง

ทะไลลามะและพระราชวังโปตาละขึ้นสู่อำนาจ

พุทธศาสนาในทิเบตนั้นสัมพันธ์กับอำนาจในการปกครองอย่างใกล้ชิด การต่อสู้แย่งชิงอำนาจในระหว่างนิกายจึงเกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์ของทิเบต พุทธศาสนาในทิเบตแบ่งออกเป็น ๓ นิกายใหญ่ด้วยกันคือ

๑. นยิงมะปะ (Nyingmapa) หรือที่รู้จักกันในนามว่า “นิกายหมวกแดง” เพราะพระภิกษุในนิกายนี้ครองจีวรสีแดง ท่านปัทมะสัมภวะ (Padma Sambhava) พระภิกษุที่มีชื่อเสียงจากอินเดียนำเข้าไปเผยแพร่ในทิเบตในปี พ.ศ. ๑๒๔๒ ชาวทิเบตส่วนใหญ่ในปัจจุบันนับถือนิกายนี้

๒. คาร์กียะ (Kargyupa) นักบวชในนิกายนี้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ตามป่าตามถ้ำแบบฤๅษีดาบสและนั่งหมุดสมาธิ มีท่านมิลาเรปะ (Milarepa) ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นอาจารย์ที่สำคัญ นิกายนี้มีได้ยุ่งเกี่ยวหรือมีบทบาททางการเมืองแต่อย่างใด

๓. เกลุกปะ (Gelugpa) หรือที่รู้จักกันในนามว่า “นิกายหมวกเหลือง”

เพราะพระภิกษุในนิกายนี้ครองจีวรสีเหลือง ท่านซองเซปะ (Tsong Kapa, พ.ศ. ๑๙๐๑-๑๙๖๒) พระภิกษุผู้มีชื่อเสียงของอินเดียได้นำเข้าไปเผยแพร่ในทิเบต และเป็นนิกายของทะไลลามะผู้มีอำนาจทั้งทางฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรในเวลาต่อมา

เดิมทีนั้นอำนาจการปกครองอยู่ในมือของกษัตริย์ทิเบตที่นับถือนิกายเดิมคือ นิงมะปะ ครั้นนิกายเกลุกปะเกิดขึ้นในทิเบตและสามารถสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ในหมู่ชนพลของมองโกล กองทหารมองโกลก็ได้เข้าไปกวาดล้างนิกายหมวกแดงในทิเบต และหนูนพระในนิกายหมวกเหลืองให้มีอำนาจขึ้นมา ต่อมากษัตริย์เดลีซองปะ (De-si Tsong-pa) ซึ่งทรงสนับสนุนนิกายหมวกแดงได้กลับขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง และพยายามจะทำลายอำนาจของพระในนิกายหมวกเหลือง แต่กองทัพมองโกลได้เข้ามาช่วยอีกครั้งหนึ่ง ทำให้พระในนิกายหมวกเหลืองมีอำนาจมานับแต่บัดนั้น

หัวหน้ามองโกลชื่อ กุสรี (Gusri) มีชัยชนะเหนือแผ่นดินทิเบตค่อนข้างเด็ดขาด รวบรวมได้ทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของทิเบต และได้สถาปนาทะไลลามะองค์ที่ ๕ ขึ้นให้มีอำนาจสูงสุดทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรเป็นครั้งแรก ชัยชนะในครั้งนี้นี้ยังก่อให้เกิดความตื่นตัวทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิกายหมวกเหลืองขึ้นในมองโกลเสีย พระภิกษุชาวมองโกลได้เดินทางเข้าไปในทิเบตเพื่อศึกษาพระคัมภีร์ต่าง ๆ และกลับไปตั้งสำนักของตนในดินแดนบ้านเกิด ชาวมองโกลได้หลั่งไหลเข้าไปยังกรุงลาซา (Lhasa) เพื่อที่จะได้ดื่มรสพระธรรมจากแหล่งกำเนิด มีการจาริกแสวงบุญเกิดขึ้นเสมอในระยะนั้น

ทะไลลามะองค์ที่ ๕ ได้มีพระบัญชาให้สร้างพระราชวังโปตาละ (Potala) ขึ้นบนยอดเขาแดง (Red Hill) พระราชวังโปตาละนี้ตั้งขึ้นตามชื่อของภูเขาสูงหนึ่งทางตอนใต้สุดของอินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ผู้เป็นพระโพธิสัตว์แห่งความเมตตากรุณา พระราชวังแห่งนี้ตั้งอยู่บนภูเขาสูงเดี่ยวโดด ๆ สูงจากพื้นดิน ๓๐๐-๔๐๐ ฟุต ใช้เวลาในการก่อสร้างอยู่ยาวนานถึง ๔๐ ปี พระราชวังมีลักษณะเป็นเหมือนป้อมที่ใหญ่โต เห็นได้ชัดว่ามีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการโจมตีของข้าศึก

ทะไลลามะองค์ที่ ๕

รัชสมัยของทะไลลามะองค์ที่ ๕ นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของทิเบต บัดนี้พระเจ้าได้รับการสถาปนาให้ขึ้นครองราชสมบัติ และขณะเดียวกันก็ได้รับการเคารพบูชาพระพุทธรูปเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงมีอำนาจทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม ทรงเป็นประมุขทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ทะไลลามะองค์ที่ ๕ ได้ชื่อว่าเป็นทะไลลามะที่ยิ่งใหญ่ แต่พระองค์ก็ทรงปกครองดินแดนของพระองค์อยู่เพียงไม่เกิน ๓ ปี หลังจากนั้นได้ทรงหลีกเร้นเพื่อแสวงหาความวิเวกทางศาสนา ทั้งภารกิจในการบริหารราชการแผ่นดินไว้กับผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์ ซึ่งบริหารราชการโดยมิได้ปรึกษาหารือกับพระองค์มากนัก

ในปี พ.ศ. ๒๑๙๕ ทะไลลามะเสด็จกรุงปักกิ่งเพื่อทรงเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิฉิน พระองค์ทรงได้รับการต้อนรับอย่างดีในฐานะประมุขของรัฐอิสระ ซึ่งมีกองทัพมองโกลและประชาชนชาวมองโกลหนุนหลัง ขณะนั้นจีนยังทวนเถียงการโจมตีจากกองทัพมองโกลอยู่ ในปี พ.ศ. ๒๒๒๕ วันที่สี่สิบห้า เดือนยี่ตามปฏิทินทิเบต ทะไลลามะได้ “เสด็จสู่สรวงสวรรค์” ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินชื่อ ซังกิ เกียโซ (Sang-gye Gya-tso) ได้ปิดกั้นข่าวการสิ้นพระชนม์อยู่เป็นเวลาหลายปี โดยแจ้งแก่ประชาชนว่าทะไลลามะทรงแสวงหาความวิเวกทางศาสนาในพระราชวัง และทรงไม่ประสงค์ให้ใครรบกวน

เป็นธรรมเนียมในทิเบตที่ลามะชั้นสูง จะแสวงหาความวิเวกทางศาสนาครั้งหนึ่งเป็นเวลาติดต่อกันเป็นปีหรือหลายปี ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินต้องการใช้ชื่อของทะไลลามะในการบริหารราชการของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสงค์ที่จะสร้างพระราชวังโปตาละให้สำเร็จสมบูรณ์ ก่อนที่จะประกาศข่าวการสิ้นพระชนม์ การก่อสร้างพระราชวังโปตาละต้องอาศัยการเกณฑ์แรงงานเป็นจำนวนมากในการขนก้อนหินและงานหนักอื่น ๆ โดยไม่มีค่าตอบแทน ประชาชนยินดีที่จะอุทิศแรงกายเพื่อทะไลลามะได้ แต่มิใช่เพื่อผู้สำเร็จราชการแผ่นดินซึ่งแม้จะเป็นพระก็ตาม ในภายหลังพระเจ้าจักรพรรดิฉินได้ทรงประหวัง ที่มีได้ทรงรับการแจ้งข่าวการสิ้นพระชนม์ของทะไลลามะอยู่ยาวนานถึง ๑๖ ปี แต่ตามหลักฐานของฝ่ายทิเบตข่าวการสิ้นพระชนม์ถูกปกปิดอยู่เป็นเวลา ๙ ปี

ด้านตะวันตกของพระราชวังโปตาละ มีสุสานของทะเลลามะที่สิ้นพระชนม์ไปแล้วทุกพระองค์เรียงรายอยู่ โดยเริ่มจากทะเลลามะองค์ที่ ๕ ยกเว้นทะเลลามะองค์ที่ ๖ ซึ่งมีได้สิ้นพระชนม์ในเมืองลาซา ในบรรดาสุสานทั้งหมดในพระราชวังโปตาละนั้น สุสานของทะเลลามะองค์ที่ ๕ ได้รับการประดับประดาตกแต่งเป็นการพิเศษ มีหนังสือหลายเล่มที่เขียนถึงทะเลลามะองค์ที่ ๕ หนังสือชีวประวัติของพระองค์หนาถึง ๖ เล่ม รวมความยาวถึง ๓,๕๐๐ หน้า

กฎเกณฑ์ในการเลี้ยงดูทะเลลามะตั้งแต่ตอนเป็นเด็กนั้นเป็นไปอย่างเข้มงวดกวดขันยิ่ง พระสหายของพระองค์อาจจะดื่มสุราหรือเครื่องดื่มประเภทหมิ่นเมาอื่น ๆ ได้ แต่ทะเลลามะไม่อาจทรงประพฤติดนเช่นนั้น ภายหลังจากที่มีอายุได้สามหรือสี่ปีขึ้นไป ทะลามะจะทรงมิได้รับอนุญาตให้พบกับสตรีเลย แม้กระทั่งมารดาของพระองค์เอง กับพระพุทเจ้าที่มีชีวิตและเลือดเนื้อทั้งหมดนี้ การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดดำเนินไปอย่างเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้พระองค์ได้สำนึกถึงต้นกำเนิดอันศักดิ์สิทธิ์และภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่รออยู่เบื้องหน้าของพระองค์ เกือบจะไม่เคยมีข้อครหาในทาทะเลลามะในด้านความประพฤติเลย ว่า ทรงออกนอกกลุ่มนอกทางแห่งคุณธรรม อันที่จริงแล้วในบรรดาทะเลลามะทั้ง ๑๔ องค์ มีอยู่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่เกิดเป็นกรณีอื้อฉาวในเรื่องความประพฤติขึ้น

ทะเลลามะองค์ที่ ๖

การปกปิดข่าวการสิ้นพระชนม์ของทะเลลามะองค์ที่ ๕ เป็นเวลานานกว่า ๔ ปี ทำให้การดำเนินการค้นหาเด็กที่เป็นอวตารของพระองค์ต้องล่าช้าออกไปมาก เด็กได้ถูกค้นพบทางภาคใต้ของทิเบตขณะเมื่อมีอายุได้ถึง ๑๓ ปี และอีก ๒ ปีต่อมาก็ได้รับการสถาปนาเป็นทะเลลามะองค์ที่ ๖ พระจักรพรรดิจีนได้ทรงส่งตัวแทนเข้าร่วมพิธีการสถาปนาดังกล่าว เนื่องจากทะเลลามะองค์ใหม่ทรงถูกค้นพบเมื่ออายุได้กว่า ๑๓ ปี จึงทำให้พลาดจากการประคบประหม่เลี้ยงดูตามราชประเพณีตั้งแต่อายุน้อย ข้อนี้อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทะเลลามะองค์ที่ ๖ ทรงประพฤติพระองค์ผิดไปจากธรรมเนียมอันศักดิ์สิทธิ์ โดยพระองค์ทรงโปรดปรานการดื่มสุราและการนัดพบกับสตรีที่มาจากในเมืองไนยามค่าคิน

พระองค์ทรงโปรดให้มีการแสดงฟ้อนรำในพระราชวังซึ่งติดกับวัดในใจกลางกรุงลาซา ทรงโปรดการประพันธ์ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพลงรัก และเป็นที่ร่ำกันสนุกสนานกระทั่งถึงปัจจุบัน ไม่ต้องสงสัยเลยว่า คนทั้งหลายจะพากันตั้งคำถามว่าพระองค์ทรงเป็นทะเลลามะองค์จริงหรือไม่ พระจักรพรรดิจีนและหัวหน้ามองโกลในทิเบตต่างก็ลงความเห็นว่าเป็นพระองค์มิใช่ทะเลลามะองค์จริง และทะเลลามะเองนั้นก็ทรงประกาศเลิกคำปฏิญาณในเรื่องพรหมจรรย์และความเป็นพระที่วัดทาชิลุนโป (Ta-shi Lhun-po)

ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินชื่อ ซังกี เกียโซ (Sang-gye Gya-tso) ซึ่งมีอายุมากแล้ว ได้ยินหทัยอยู่ข้างทะเลลามะหนุ่ม และได้วางแผนที่จะต่อต้านลาซาง ฮ่าน (Latsang Khan) หัวหน้ากองทัพนองโกลผู้มีกำลังทหารหนุนหลังอยู่อย่างมหาศาล ลาซาง ฮ่าน ได้เข้าโจมตีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินซึ่งหนีไปอยู่ในป้อมแห่งหนึ่งใกล้กรุงลาซา และออกอุบายว่า ทะเลลามะทรงมีรับสั่งให้ยอมจำนน ผู้สำเร็จราชการจึงยอมจำนนและถูกประหารชีวิตในทันที เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๔๘ ซังกี เกียโซ ได้ปกครองทิเบตอยู่เป็นเวลายาวนานด้วยความสามารถที่หาได้ยากยิ่ง นอกเหนือจากหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ท่านยังเขียนหนังสือหลายเล่มที่เกี่ยวกับการแพทย์ โหราศาสตร์ และบทสนทนาการเมือง ซังกี เกียโซ ได้รับการสดุดีเป็นอย่างสูงในความสามารถทางด้านการปกครอง

ทางด้านทะเลลามะองค์ที่ ๖ นั้นก็ทรงพระชนม์ชีพอยู่ได้ไม่นาน ภายหลังการตายของผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์ ลาซาง ฮ่าน ได้เรียกร้องให้พระลามะชั้นผู้นำทั้งหลายขับไล่ทะเลลามะออกจากตำแหน่ง สภาได้ถูกเปิดขึ้นและบรรดาพระลามะชั้นผู้ใหญ่ที่เข้าร่วมประชุมต่างก็ลงความเห็นว่าการที่ทะเลลามะทรงประพฤติพระองค์เช่นนั้นก็เนื่องมาจากว่าไม่มี “ภาวะของการตรัสรู้” อยู่ในพระองค์ แต่ไม่มีใครกล้ากล่าวถึงการขับไล่พระองค์ออกจากตำแหน่ง หรือแม้แต่จะกล่าวว่าพระองค์มิใช่ทะเลลามะองค์จริง

เมื่อความพยายามดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ลาซาง ฮ่าน จึงตกลงใจที่จะใช้กำลัง ในปี พ.ศ. ๒๒๔๙ เขาได้หลอเชิญทะเลลามะเสด็จไปยังกรุงปักกิ่งเพื่อทรงเข้าเฝ้าพระจักรพรรดิจีน ขณะเดียวกันก็ได้ส่งคนที่เขาไว้วางใจพร้อมทั้ง

ทหารมองโกลกองหนึ่งติดตามไปด้วยเพื่อปลงพระชนม์ในระหว่างทาง ความจงรักภักดีของชาวทิเบตที่มีต่อประมุขสูงสุดของตนนั้นได้แสดงออกอย่างเด่นชัดในเหตุการณ์ครั้งนี้ โดยพระจากวัดเตรปุง (Dre-pung) ได้วางแผนชิงตัวทะไลลามะออกมาจากกองทหารมองโกล แต่ชาวทิเบตไม่มีกองทัพของตนเอง ทหารมองโกลได้เข้าโจมตีวัดและจับทะไลลามะได้อีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นไม่นานทะไลลามะก็สิ้นพระชนม์

อันเนื่องมาจากความจงรักภักดีและความศรัทธา อย่างมีรูปลักษณ์ในจิตใจของชาวทิเบต ประชาชนชาวทิเบตไม่เคยคิดที่จะตั้งคำถามเกี่ยวกับองค์ทะไลลามะ หากว่าเกิดข้อผิดพลาดขึ้นในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีของทะไลลามะจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบและได้รับคำตำหนิตัวเดียว ทะไลลามะผู้เป็นอวตารของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์นั้นอยู่เหนือคำวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ชาวทิเบตเองกลับอธิบายถึงทะไลลามะองค์ที่ ๖ ว่า

“ทะไลลามะองค์ที่ ๖ ทรงมีพระราชอำนาจพิเศษในการปรากฏพระองค์ในหลายรูปแบบ ขณะที่พระองค์ทรงปรากฏพระวรกายหนึ่งที่พระราชวังโปตาละ พระวรกายที่สองของพระองค์ก็ได้ทรงปรากฏในรูปของการเที่ยวหาความสำคัญ ดัสมสุรา และเสพล่องอิสตรี อันที่จริงแล้วสตรีที่กล่าวถึงก็เป็นเทพธิดาองค์หนึ่ง ซึ่งพร้อมที่จะมีพระราชโอรสกับทะไลลามะ พระราชโอรสจะทรงเติบโตขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีชื่อเสียงปกครองดินแดนกว่า ๓,๐๐๐ แห่ง ชัยชนะที่มีต่อประเทศเหล่านั้นจะก่อให้เกิดสงครามมากมาย จะกลืนกินชีวิตผู้คนมหาศาล นับเป็นบาปอย่างมหันต์ ประชาชนทิเบตจะมีอำนาจที่ยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งรุ่งเรืองตลอดรัชสมัยของพระองค์ แต่ด้วยเหตุนี้ชาวทิเบตก็จะเสื่อมศรัทธาและสูญเสียพระศาสนาของตนเอง ดังนั้นพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นจึงมิได้ทรงอุบัติขึ้น”

พระพุทธเจ้าสมณโคดมเองก็ทรงมีอิสระที่จะเลือกกระทำการเป็นจอมจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่กับการเสด็จออกผนวชเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า สำหรับชาวทิเบตแล้วไม่มีปัญหาเลยว่าอะไรจะเป็นสิ่งที่สูงส่งกว่ากัน

ทะเลลามะองค์ที่ ๗

ลาซาง ย่าน พยายามที่จะแต่งตั้งทะเลลามะองค์ใหม่ขึ้นมา โดยนำเอาชายผู้หนึ่งอายุ ๒๕ ปีให้ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง โดยอ้างว่าเป็นอวตารของทะเลลามะองค์ที่ ๕ และมองข้ามองค์ที่ ๖ ไป พระจักรพรรดิจินทรงสนับสนุนแต่ไม่มีชาวทิเบตคนใดยอมรับ ในพระราชนิพนธ์บทหนึ่งของทะเลลามะองค์ที่ ๖ มีข้อความตอนหนึ่งว่า พระองค์จะทรงบินด้วยปีกของนกกระเรียนขาวไปยังตำบลลิทัง (Li-tang) และจะทรงเสด็จกลับจากที่นั่น ข้อความนี้ได้รับการถือเป็นคำพยากรณ์ว่า ทะเลลามะจะทรงอวตารกลับมาเกิดใหม่ในตำบลนั้น ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทิเบต

ในไม่ช้าก็มีการค้นพบเด็กทารกคนหนึ่ง ซึ่งประกาศว่าตนเองเป็นทะเลลามะกลับชาติมาเกิดและปรารถนาจะกลับกรุงลาซา ลาซาง ย่าน ได้สั่งทหารให้เตรียมพร้อม และในปี พ.ศ. ๒๒๖๐ เด็กน้อยก็ถูกควบคุมตัวไว้ที่วัดคุมบูม (Kum-bum) ใกล้เมืองซินิง (Sining) ในคานซู (Kansu) ชุนพลมองโกลอีกผู้หนึ่งไม่เห็นด้วย ได้ก่อการกบฏโดยได้เข้ายึดกรุงลาซาและได้ฆ่า ลาซาง ย่าน กับคณะในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๒๖๑

พระจักรพรรดิจินได้ทรงตระหนักถึงกำลังของฝ่ายมองโกลซึ่งเหลืออยู่ไม่มากนัก จึงทรงรับรองเด็กน้อยจากลิทังว่าเป็นอวตารที่แท้จริงของทะเลลามะองค์ก่อน และทรงส่งเด็กน้อยกลับไปกรุงลาซาพร้อมด้วยกองทัพที่เข้มแข็ง กองทัพจีนพร้อมด้วยพันธมิตรทิเบตบางส่วนได้รับชนะพวกมองโกล และเข้ายึดกรุงลาซาได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๒๒๖๓ ประชาชนทิเบตได้ต้อนรับทะเลลามะองค์ที่ ๗ สู่พระราชวังโปตาละ นับแต่นั้นเป็นต้นมาจีนก็ได้อำนาจที่แท้จริงในกรุงลาซา จีนได้ผนวกดินแดนภาคตะวันออกของทิเบตเข้าไว้ ส่งทหารไปประจำการที่กรุงลาซาและเส้นทางจากต้าเชียนลู่ (Tachienlu) และแต่งตั้งผู้แทนฝ่ายจีนเข้าบริหารราชการในเมืองหลวงของทิเบต

ในปี พ.ศ. ๒๒๗๐ ชาวทิเบตได้ก่อการกบฏขึ้นที่กรุงลาซา และนายกรัฐมนตรีนขณะนั้นได้ถูกลอบสังหาร ทะเลลามะองค์ที่ ๗ และบิดาถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ยุยงส่งเสริมการกบฏครั้งนี้ ข้าหลวงโปลา (Po-lha) จากเมืองซาง (Tsang) ของทิเบตเอง ได้ส่งกองทหารเข้าช่วยปราบกบฏในกรุงลาซา และได้

รับการแต่งตั้งจากจีนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ทะโลลามะทรงถูกจับกุมและทรงถูกกักบริเวณที่วัดคาตะ (Ka-ta) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือใกล้กับกองทหารของจีน พระองค์ทรงถูกสั่งห้ามมิให้พักอาศัยในกรุงลาซาเป็นการถาวร แต่ทรงได้รับอนุญาตให้เยี่ยมเยียนกรุงลาซาได้ครั้งละไม่เกิน ๑ เดือน ภายหลังจากการถูกสั่งห้ามเช่นนี้เป็นเวลาติดต่อกันนานถึง ๗ ปี และเพื่อที่จะเป็นการเอาใจชาวทิเบต จีนได้อนุญาตให้ทะโลลามะเสด็จกลับพระราชวังโปตาละอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากการครองราชสมบัติอันยาวนาน ทะโลลามะองค์ที่ ๗ ได้สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๓๐๐

มิชชันนารีในทิเบต

ในรัชสมัยของทะโลลามะองค์ที่ ๕ บาทหลวงเยซูอิต ๒ รูปคือ กรูเบอร์ (Grueber) กับ ดอร์วิลล์ (D'Orville) ได้เดินทางมาถึงเมืองลาซาในปี พ.ศ. ๒๒๐๔ และพักอยู่เป็นเวลาปีครึ่ง นับเป็นชาวตะวันตกที่เดินทางมาถึงเมืองหลวงของทิเบตเป็นครั้งแรก และได้บันทึกถึงลักษณะการปกครองของทิเบตในครั้งนั้น

ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของทะโลลามะองค์ที่ ๖ ได้ไม่นาน บาทหลวงในศาสนาคริสต์ได้เดินทางจากยุโรปมายังกรุงลาซาอีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๒๕๐ บาทหลวงนิกายคาพูชิน (Capuchin) ได้เดินทางไปถึงที่นั่น ซึ่งดูเหมือนว่าจะเดินทางไปจากเมืองกาฏมันซูในประเทศเนปาล ขณะเดียวกันบาทหลวงนิกายเยซูอิต (Jesuit) อีกรูปหนึ่งชื่อ อิปโปลิโต เดสิเดรี (Ippolito Desideri) ก็ได้เดินทางไปถึงเมืองลาซาในวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๕๔ การแข่งขันของทั้งสองนิกายในศาสนาคริสต์ในทิเบตได้เริ่มขึ้น และชัยชนะตกเป็นของนิกายคาพูชิน

มีคำสั่งจากกรุงโรมให้นิกายเยซูอิตถอนตัวออกจากทิเบตในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๒๖๔ เดสิเดรี ได้เดินทางกลับคืนสู่เนปาลหลังจากที่ได้อยู่ในกรุงลาซาเป็นเวลา ๕ ปี และในวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๒๘๘ บาทหลวงนิกายคาพูชินทั้งหมดก็ได้ออกจากกรุงลาซา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๒๘๘ เป็นต้นมา ก็เกือบจะไม่มีมิชชันนารีในเมืองลาซา กรุงโรมแห่งพุทธศาสนาฝ่ายเหนือ

หรืออาจจะทั่วทั้งดินแดนทิเบตอันกว้างใหญ่อีกเลย

มีความเหมือนกันอย่างน่าสังเกต ในตลอดประวัติศาสตร์ของความพยายามในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของบรรดาเหล่านิกายในทิเบต กล่าวคือ ครั้งแรกจะได้รับการต้อนรับหรือกึ่งต้อนรับจากผู้ปกครองฝ่ายอาณาจักร ต่อมาติดตามด้วยการต่อต้านจากพระของทิเบต กระทั่งกลายเป็นความรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป ไม่ว่าจะเป็นกายคาพูชิน เยซูอิต หรือลาซาริสต์ (Lazarist) ทั้งหมดประสบกับเหตุการณ์ทำนองเดียวกัน

ไม่เพียงแต่ความรุนแรงจากฝูงชนเท่านั้นที่บรรดานิกายเหล่านี้ต้องประสบ แต่ก็ยังมีอุปสรรคสำคัญอีกสองประการที่ยากจะเอาชนะได้ ประการที่หนึ่งคือ ขอบเขตที่กว้างขวางและโครงสร้างที่ซับซ้อนของพุทธศาสนาในทิเบต และการอุทิศตัวของพระทิเบตต่อการศึกษายาวนาน บาทหลวงในศาสนาคริสต์มีความรู้เหล่านี้เพียงพอที่จะโต้แย้งได้หรือ เดสิเดรีได้พยายามโต้แย้งแนวความคิดเรื่องสัจธรรม (Emptiness) แต่นั่นก็เป็นเพียงแนวความคิดหนึ่งในบรรดาแนวความคิดต่าง ๆ อันหลากหลายในพุทธศาสนาของทิเบต

อุปสรรคประการที่สองได้แก่ ความเคร่งครัดเอาจริงเอาจังและความเข้มงวดกวดขันอย่างยิ่งยวดของพระทิเบต พระทิเบตนั้นรักษาวินัยอย่างเคร่งครัด และไม่ฉันอาหารหลังจากเที่ยงวันไปแล้ว พระบางรูปได้ไปบำเพ็ญสมณธรรมในถ้ำท่ามกลางหิมะติดต่อกันหลายวัน โดยมีเครื่องนุ่งห่มและอาหารแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น บางรูปได้เก็บตัวอยู่ในที่ที่ห่างไกลเป็นเวลาครั้งละ ๓ ปีก็มี

ชาวทิเบตมีความเชื่อมั่นอย่างเข้มแข็งในการศึกษาและในพระธรรมวินัยที่เคร่งครัด อันเปรียบเสมือนทางเอกสองสายที่คู่กันของพุทธศาสนาในทิเบต และทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ท้าทายบรรดานิกายเหล่านี้ที่ต้องการเปลี่ยนชาวทิเบตให้มานับถือศาสนาคริสต์ ลำพังความกระตือรือร้นในการเผยแพร่คำสอนเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอ ความรักก็เป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีความรอบรู้ในพุทธศาสนาของทิเบตอย่างแตกฉานเท่านั้น อีกทั้งยังจะต้องมีสติปัญญาอย่างรอบด้านอีกด้วย

ทะเลลามะองค์ที่ ๘ กับอิทธิพลของจีน

ภายหลังจากที่บาทหลวงนิกายคาพูชินได้ออกจากกรุงลาซาไปในปี พ.ศ. ๒๒๘๘ บาทหลวง โปลา ได้ถึงแก่กรรมลงและบุตรชายของเขาได้สืบทอดตำแหน่งแทน บุตรชายของโปลาได้ก่อการจลาจลต่อต้านจีนในกรุงลาซาแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้กองทหารของจีนมีอำนาจมากขึ้นและอิทธิพลของจีนก็ได้เพิ่มขึ้นด้วย ในรัชสมัยของทะเลลามะองค์ที่ ๘ ตำแหน่ง ปันเชน ริมโปเช (Pan-chen Rim-po-che) เริ่มมีบทบาทในประวัติศาสตร์ของทิเบต ทะเลลามะองค์นั้นทรงมีความรอบรู้อย่างยิ่ง และทรงมีอิทธิพลสำคัญในหมู่ชาวทิเบต พระองค์ทรงได้รับเชิญให้เสด็จไปเยือนพระราชสำนักของจีนตามประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบกันมา

ขณะนั้นกองทหารกูร์ข่า (Gurkha) ซึ่งเพิ่งแสดงพลังกำลังทางทหารโดยเข้ายึดครองเนปาลทั้งประเทศ และกำลังหึกเหิมด้วยอำนาจทางทหาร ได้เตรียมการที่จะเข้าโจมตีทิเบตเพื่อหวังปล้นทรัพย์สมบัติอันล้ำค่าจากวัดสำคัญต่าง ๆ และจากบ้านของตระกูลขุนนางต่าง ๆ ในทิเบต ในปี พ.ศ. ๒๓๓๑ กองทหารกูร์ข่าได้หาสาเหตุเข้าโจมตีและยึดครองชายแดนบางส่วนของทิเบตไว้ และอีก ๓ ปีต่อมาได้รุกรับหน้าลึกเข้าไปในดินแดนทิเบตและเข้าปล้นวัดทาชิลุนโป (Ta-Shi Lhun-po) วัดอันมั่งคั่งของ ปันเชน ริมโปเช กองทัพจีนด้วยความช่วยเหลือจากชาวทิเบตบางส่วนได้ยาตราทัพเข้าสู่ทิเบตในกลางฤดูหนาว ขั้วโล่กองทหารกูร์ข่าออกไป และรุกเข้าไปในเนปาลจนเกือบจะถึงเมืองหลวงซึ่งทหารกูร์ข่ายึดครองอยู่ กองทหารกูร์ข่าถูกบังคับให้เซ็นสัญญาสันติภาพ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้จีนได้มีอิทธิพลเหนือทิเบตเกือบจะสิ้นเชิง

ทั้งรัฐบาลของจีนและของทะเลลามะ เป็นครั้งเป็นคราวได้เข้าแทรกแซงการกลับชาติมาเกิดใหม่ของบรรดาลามะที่มีอิทธิพลทั้งหลาย โดยปฏิเสธสิทธิในการกลับชาติมาเกิดใหม่ของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้มีความผิดฐานก่ออาชญากรรม หลังจากที่ได้รับความเห็นอกของทหารกูร์ข่าแล้ว จีนได้ใช้อิทธิพลที่เพิ่มขึ้นในทิเบต เข้าควบคุมเรื่องราวการกลับชาติมาเกิดใหม่ของบรรดาลามะชั้นสูงของทิเบต ชาวทิเบตนั้นไม่เคยรู้สึกพึงพอใจที่ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนต่างชาติ ความรู้สึกรักอิสรภาพนั้นมียู้อย่างแข็งแกร่งในแผ่นดินทิเบต ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นชนเผ่าเร่ร่อนบนเทือกเขาสูงในอดีตอันไกลโพ้น และความรู้สึกนี้ยัง

เข้มข้นขึ้นด้วยความหวงแหนในพระศาสนาของตน โดยเกรงว่าชาวต่างชาติ
อาจจะเข้ามาทำลายพระศาสนา ซึ่งสำหรับชาวทิเบตแล้วเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย
ยิ่งกว่าการเข้าครอบครองผืนแผ่นดินทิเบตเสียอีก

ทะไลลามะองค์ที่ ๙, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ สิ้นพระชนม์แต่ยังเยาว์

ทะไลลามะองค์ที่ ๙ มีพระชนมายุได้เพียง ๑๐ พรรษา ก็สิ้นพระชนม์
ในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ และต่อมาทะไลลามะองค์ที่ ๑๐ ทรงเจริญวัยขึ้น กระทั่ง
พระชนมายุครบ ๒๐ พรรษา ก็สิ้นพระชนม์ลงอีกในปี พ.ศ. ๒๓๘๐ ผู้สำเร็จ
ราชการแผ่นดินของพระองค์ถูกสงสัยว่า เป็นผู้ลอบปลงพระชนม์โดยการลอบ
ใส่ยาพิษในพระกระยาหาร

ในรัชสมัยของทะไลลามะองค์ที่ ๑๑ การปกครองภายใต้ผู้สำเร็จราชการ
แผ่นดินเป็นไปด้วยความกดขี่ทารุณ กระทั่งปันเชนลามะ (Pan-chen Lama)
ในขณะนั้นรวมทั้งพระลามะชั้นผู้ใหญ่ในรัฐบาลกรุงลาซา ได้ส่งตัวแทนเดินทาง
ไปร้องเรียนต่อพระจักรพรรดิฉิน พระจักรพรรดิฉินจึงได้ส่งข้าหลวงคนใหม่มา
ประจำที่กรุงลาซา ข้าหลวงจีนได้จับกุมผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของทิเบตผู้นั้น
และเนรเทศไปอยู่ที่แมนจูเรีย และทั้ง ๆ ที่มีการระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วก็
ตาม ทะไลลามะองค์ที่ ๑๑ ก็ยังสิ้นพระชนม์ลงในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ ด้วย
พระชนมายุเพียง ๑๗ พรรษา และผู้ที่สืบราชสมบัติต่อมาคือทะไลลามะองค์ที่
๑๒ ก็สิ้นพระชนม์ลงอีกในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ ด้วยพระชนมายุ ๑๘ พรรษา

ด้วยเหตุที่ทะไลลามะทั้งสี่พระองค์นี้สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์
ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ทะไลลามะพระองค์อื่น ๆ ทรงพระชนม์ยืนนานแทบทุกพระ
องค์ จึงเป็นที่สงสัยกันว่าผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเป็นผู้อยู่เบื้องหลังกรณีการ
สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ติดต่อกันถึง ๔ รัชสมัย ทั้งนี้เพราะผู้สำเร็จ
ราชการแผ่นดินจะเป็นผู้มีอำนาจเต็มในการปกครอง ในขณะที่ทะไลลามะยังทรง
พระเยาว์อยู่ และทำการปกครองในนามของทะไลลามะ ครั้นเมื่อทะไลลามะทรง
เจริญวัยขึ้นจนมีพระชนมายุครบ ๑๘ พรรษาบริบูรณ์ อำนาจในการปกครอง
ทุกอย่างจะกลับคืนมาสู่องค์ทะไลลามะโดยตรง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นธรรมดาอยู่เอง

ที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินจะคิดกำจัดทะเลโกลามะเสียก่อนที่จะทรงมีพระชนมายุครบ ๑๘ พรรษา อันเป็นวัยที่ทะเลโกลามะผู้เป็นอวตารของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหรือเซนรีชี จะทรงมีอำนาจอย่างแท้จริงทั้งทางโลกและทางธรรม

วิธีการค้นหาทะเลโกลามะ

วิธีการค้นหาการกลับมาเกิดใหม่ของทะเลโกลามะ บ้านเซนลามะ หรือพระลามะชั้นสูงอื่น ๆ ซึ่งอวตารกลับมาเกิดใหม่นั้น เป็นเรื่องที่พิสดารและเป็นเอกลักษณ์ของทิเบต ซึ่งหาที่ใดในโลกมาเปรียบไม่ได้อีกแล้ว ก่อนที่ทะเลโกลามะจะ “เสด็จสู่สวรรคต” พระองค์จะทรงแสดงสัญญาณบางอย่างเพื่อบอกความหมายเป็นนัย ๆ ว่า จะทรงกลับมาเกิดอีก ณ แห่งไหนตำบลใดคณะลามะผู้คงแก่เรียน อันมีลามะจากวัดที่สำคัญเช่น วัดสระ (Se-ra) วัดเดรปุง (Dre-pung) และวัดแกนเดน (Gan-den) เป็นอาทิ ก็จะร่วมกันออกค้นหาตามสัญญาณที่ทะเลโกลามะองค์ก่อนบอกความหมายเป็นนัยทิ้งไว้ให้

คณะค้นหาจะออกสืบเสาะเด็กที่เกิดมาพร้อมด้วยนิมิตหมายบางอย่าง และค้นหาเด็กที่มีสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างตามร่างกาย อันเป็นลักษณะของพระโพธิสัตว์เซนรีชีซึ่งแตกต่างออกไปจากคนธรรมดาสามัญทั่วไป ลักษณะพิเศษบางประการของเด็กที่เป็นอวตารของเซนรีชีตามความเชื่อของชาวทิเบตมีดังนี้

1. มีตำหนิคล้ายหนังเสืออยู่บนขาทั้งสองข้าง
2. มีตาและคิ้วเรียวยาวโค้งขึ้นบนทั้งสองข้าง
3. มีหูที่ใหญ่ทั้งสองข้าง
4. มีปุ่มเนือบนหัวไหล่ทั้งสองข้าง อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงแขนอีกสองข้างของเซนรีชี
5. มีลายคล้ายกับกันหอยบนฝ่ามือข้างใดข้างหนึ่ง

เมื่อเด็กที่มีลักษณะถูกต้องตามตำราถูกค้นพบ ในตำแหน่งแห่งที่ซึ่งทะเลโกลามะองค์ก่อนได้บอกเป็นนัยไว้แล้ว บางครั้งจะได้เด็กที่อยู่ในข่ายที่จะเป็นอวตาร ๓ หรือ ๔ คน ชื่อของเด็กทั้ง ๓ หรือ ๔ คนนี้ก็จะถูกเขียนไว้ในแผ่น

กระดานชื่อละแผ่นแล้วใส่ลงในโกศทองคำ หลังจากนั้นก็จะมีการประกอบพิธีทางศาสนา และใช้ตะเกียบคีบเอารายชื่อของเด็กคนหนึ่งขึ้นมา เมื่อจีนมีอำนาจในทิเบตข้าหลวงใหญ่ของจีนจะเป็นผู้คิบบรายชื่อของเด็ก เด็กที่ถูกเลือกแล้วจะสามารถใช้เครื่องมือใช้ไม้สอยต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมของทะเลลามะองค์ก่อน หรืออันที่จริงแล้วของตนเองในอดีตชาติได้อย่างถูกต้องเสมอ

เด็กน้อยจะถูกพรากตัวไปจากพ่อแม่และได้รับการบารุงเลี้ยงจากพวกพระ การเลี้ยงดูเด็กที่เป็นอวตารของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นไปอย่างเอาใจใส่พิถีพิถันและเข้มงวดกวดขันยิ่ง เพื่อให้จิตใจของเด็กน้อยได้ตระหนักถึงต้นกำเนิดอันศักดิ์สิทธิ์ และภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่รออยู่เบื้องหน้า ครั้นเมื่อเด็กมีอายุได้ ๑๘ ปี หรือถ้าหากนับตามปฏิทินสากลก็คงไม่เกิน ๑๗ ปี หรือบางครั้งเพียงแค่ว่า ๑๖ ปีเท่านั้น ก็จะได้รับสถาปนาให้เป็น “เกียลวา รินโปเช” หรือทะเลลามะ มีอำนาจทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรปกครองแคว้นทิเบตทั้งปวง

ทะเลลามะองค์ที่ ๑๓

ทะเลลามะองค์ที่ ๑๓ ประสูติในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ จากครอบครัวที่ยากจนในหมู่บ้านเปอร์โชเด (Per-cho-de) จังหวัดตักโป (Tak-po) เด็กน้อยมีลักษณะต้องตามตำราอย่างเด่นชัดมากจนกระทั่งชาวทิเบตปฏิเสธที่จะใส่ชื่อและให้ชื่ขาดในโกศทองคำโดยข้าหลวงจีน ทะเลลามะพระองค์นี้ได้รับพระราชอำนาจในการปกครองเมื่อพระชนมายุได้ ๑๔ พรรษา

ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์เป็นพระลามะชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งถือกันว่าเป็นอวตารของพระลามะที่ยิ่งใหญ่ในอดีต และก็เป็นเจ้าอาวาสของวัดเตนกีลิง (Ten-gye-ling) ที่มีความสำคัญในกรุงลาซา ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินถูกลงโทษด้วยข้อหาพยายามใช้เวทย์มนต์คาถาเพื่อปลงพระชนม์ทะเลลามะ โดยถูกคุมขังอยู่ในกุฎีเล็ก ๆ ภายในวัด และมรณภาพลงจากการลงโทษ มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่ไม่เพียงแต่จะเห็นว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ยังยกย่องชมเชยความสามารถในการบริหารราชการของท่านเป็นอย่างสูงอีกด้วย บรรดาพระในวัดของท่านมีความจงรักภักดีต่อท่านอย่างไม่เกรงกลัวอำนาจใด ๆ และพยายามทุกวิถีทางที่

จะหาโอกาสก่อการกบฏต่อต้านทะเลลามาและรัฐบาลของพระองค์ ในที่สุดเมื่อทิเบตลุกฮือขึ้นประกาศอิสรภาพจากจีนในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ บรรดาพระจากวัดเทนกีลิงได้เข้าข้างฝ่ายจีน อีก ๒ ปีต่อมาเมื่อจีนถูกขับไล่ออกไปจากกรุงลาซา วัดเทนกีลิงก็ถูกโจมตี สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ซึ่งทำด้วยหินถูกทุบทำลายและพระในวัดถูกขับไล่แตกกระเจิงไป

ตามความเชื่อโดยทั่วไปที่ว่า ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินใช้คาถาอาคมในความพยายามที่จะลอบปลงพระชนม์ทะเลลามะนั้น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาโบน (Bonism)² อันเป็นความเชื่อแบบปรัมปรที่มียุแต่เดิมก่อนที่พุทธศาสนาจะแพร่หลายเข้าไปในทิเบตนั้น ยังคงมีอยู่แม้ในนิยายหมวกเหลือง อันเป็นนิยายที่ถือกันว่าผ่านการปฏิรูปมาแล้ว ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงนิยายหมวกแดง ซึ่งอิทธิพลของศาสนาโบนยังคงมีอยู่เป็นอันมาก

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ อังกฤษได้ส่งกองทหารเข้ายึดครองกรุงลาซาแบบจู่โจม เป็นเหตุให้ทะเลลามะต้องเสด็จลี้ภัยไปยังมองโกเลีย และเหตุการณ์ครั้งนี้ก็เป็นแรงกดดันที่ทำให้พระองค์ต้องเสด็จเยือนกรุงปักกิ่ง กองทหารอังกฤษที่เข้ายึดครองทิเบตและสนธิสัญญาที่ติดตามมาได้ผูกพันอังกฤษและทิเบตเข้าไว้อย่างใกล้ชิด ต่อมาทหารอังกฤษได้ถอนตัวออกไปจากทิเบต ปฏิบัติการของกองทหารอังกฤษทำให้ฝ่ายจีนตื่นตัวและพยายามที่จะช่วงชิงทิเบตกลับคืนมาให้ได้ ภายหลังจากที่ต้องทรงลี้ภัยอยู่นานถึง ๕ ปี ทะเลลามะก็เสด็จกลับกรุงลาซาในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ แต่ใช้เวลาเพียงอีกไม่กี่เดือนต่อมา กองทัพจีนก็ได้กลับเข้ายึดครองทิเบตอีก ทำให้ทะเลลามะต้องเสด็จลี้ภัยพระองค์อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เสด็จไปยังอินเดียและทรงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่เมืองดาร์จีลิง (Darjeeling) เป็นเวลากว่า ๒ ปี

ต่อมาชาวทิเบตได้ก่อการปฏิวัติขึ้น กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๕ กองทัพจีนจึงถูกขับไล่ออกไปจากทิเบต และทะเลลามะได้ทรงเป็นพระประมุขอย่างแท้จริงในแผ่นดินอันเป็นบ้านเกิดของพระองค์ หลังจากนั้นพระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองอย่างขนานใหญ่ ทรงส่งเสริมการพระศาสนา การสาธารณสุข และ

2. ชาวทิเบตเรียกศาสนาดังเลิ่นว่า “โพนบู” (Ponbu)

การป้องกันประเทศ ชาวทิเบตเคารพรักในทะเลลามะองค์ที่ ๑๓ เป็นอย่างยิ่ง และได้ยกย่องพระองค์ให้เป็นทะเลลามะที่ยิ่งใหญ่

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ รัฐบาลทิเบตได้ทำสัญญากับรัฐบาลมองโกเลีย มีสาระสำคัญว่าทิเบตและมองโกเลียต่างถือว่าเป็นอิสระแก่กัน และในปีเดียวกันผู้แทนของอังกฤษ ทิเบต และจีนได้ร่วมประชุมกันแล้วร่างข้อตกลง ซึ่งอังกฤษขอให้ทิเบตยอมรับให้จีนมีคณะผู้แทนมาอยู่ประจำกรุงลาซา และให้จีนรับรองว่าทิเบตปกครองตนเอง อังกฤษได้เซ็นสัญญานี้ร่วมกับทิเบตในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ แต่รัฐบาลจีนไม่ยอมลงนาม เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ทะเลลามะทรงส่งทหารเข้าร่วมรบเป็นพันธมิตรกับฝ่ายอังกฤษ ครั้นเกิดสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นและสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ทิเบตได้วางตัวเป็นกลาง ไม่ยอมให้ชนอาวุธยุทธภัณฑ์จากอินเดียผ่านทิเบตไปยังจีน จะยอมให้ก็แต่วัสดุและยานพาหนะที่ปราศจากอาวุธเท่านั้น

ภายหลังจากที่ต้องตกเป็นรัฐในอารักขาของมองโกเลียมาเป็นระยะเวลากว่าหนึ่งศตวรรษ และตกเป็นรัฐในอาณัติของจีนอีกเป็นเวลากว่า ๑๕๐ ปี และถูกอังกฤษยึดครองในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในที่สุดทิเบตก็ได้กลับเป็นเอกราชอีกครั้งหนึ่ง โดยการประกาศอิสรภาพจากจีนในรัชสมัยของทะเลลามะองค์ที่ ๑๓ แต่ทิเบตก็ดำเนินนโยบายปิดประเทศโดยเก็บตัวเฝ้าอยู่แบบรัฐโบราณ เกือบจะมีได้ติดต่อกับโลกภายนอกเลย จึงขาดการทำสนธิสัญญาที่สำคัญอย่างเพียงพอกับต่างประเทศ มิได้มีการแลกเปลี่ยนทางการทูตกับประเทศอื่น มิได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติหรือองค์การสหประชาชาติ และมิได้ดำเนินการความพยายามที่จะให้โลกภายนอกรับรองเอกราชและอธิปไตยของทิเบต เอกราชที่มีอยู่จริงในทางพฤตินัยของทิเบตตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงขาดการรับรองตามกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นเหตุให้จีนเข้ายึดครองและอ้างอธิปไตยเหนือทิเบตได้โดยง่ายในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เมื่อต้นฤดูร้อนออกของพระราชวังโปตาลาอยู่ในระหว่างการซ่อมแซม ทะเลลามะทรงมีคำสั่งพิเศษให้จิตรกรวาดรูปนกสีน้ำเงินบนผนังด้านทิศเหนือ และวาดรูปมังกรสีเขียวบนผนังด้านทิศตะวันออกของบันไดที่นำไปสู่ห้องโถงด้านเหนือ ครั้งนั้นจิตรกรเอกและนักปราชญ์ในราชสำนักต่างพากัน

รู้สึกประหลาดใจในพระประสงค์ของพระองค์ เพราะภาพวาดเหล่านั้นมิได้มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หรือตำนานต่าง ๆ แต่อย่างใด ภายหลังจึงเป็นที่ประจักษ์กันว่า นักสีน้ำเงินมีความหมายเป็นนัยที่บอกถึงปีสิ้นพระชนม์ของพระองค์คือปีนักษัตรนี้ และมังกรสีขาวยกถึงการขึ้นครองราชสมบัติของทะเลลามะองค์ที่ ๑๔ ในปีมังกรธาตุเหล็ก ทะเลลามะองค์ที่ ๑๓ สิ้นพระชนม์ในวันที่ ๓๐ เดือน ๑๐ ปีนักษัตรนี้ ตามปฏิทินของทิเบต ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๗๖

ทะเลลามะองค์ที่ ๑๔ กับสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน

ทะเลลามะองค์ที่ ๑๔ ซึ่งเป็นองค์ปัจจุบัน ประสูติเมื่อวันขึ้น ๕ ค่ำเดือน ๕ ปีกุน ธาตุไม้ ตามปฏิทินทิเบต ตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งชื่อดักด์เสอ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของทิเบต ซึ่งเวลานั้นเป็นเขตปกครองของจีน เด็กน้อยถูกค้นพบในกระท่อมของชาวนาที่ยากจนครอบครัวหนึ่ง และสามารถหักทลายบุคคลในคณะค้นหาได้อย่างถูกต้องหมดทุกคน อีกทั้งสามารถชี้เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ของทะเลลามะองค์ก่อนได้ถูกต้อง เมื่อผ่านการพิสูจน์ตามธรรมเนียมของชาวทิเบตจนครบถ้วน และเป็นที่แน่ใจว่าเป็นอวตารของทะเลลามะที่แท้จริงแล้ว เด็กน้อยก็ได้รับการสถาปนาให้เป็นทะเลลามะองค์ที่ ๑๔ ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยมีเรดิง รินโปเช เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินของพระองค์ และทรงรับผิวดขอบ้านเมืองโดยตรงเมื่อมีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา

ในวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ขณะเมื่อทะเลลามะมีพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษาเท่านั้น จีนได้ส่งกำลังทหารข้ามแม่น้ำเดรชู อันเป็นเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างจีนกับทิเบต เข้าไปในทิเบตและยึดภาคตะวันออกของทิเบตไว้ได้ทั้งหมด กองทัพของทิเบตซึ่งมีขนาดเล็กมาก เหมาะที่จะทำหน้าที่เพียงคอยลาดตระเวนเพื่อกันคนไม่ให้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และทำหน้าที่เป็นตำรวจมากกว่า ไม่อาจต้านทานกำลังทัพอันมหาศาลของจีนได้ ทิเบตได้ขอความช่วยเหลือไปยังรัฐบาล อังกฤษ สหรัฐอเมริกา อินเดีย และเนปาล แต่ก็ได้รับการปฏิเสธ จึงได้ร้องทุกข์ไปยังองค์การสหประชาชาติ โดยมีเอลซัลวาดอร์เป็นผู้

ยื่นคำร้องในคราวประชุมสมัชชาใหญ่เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่สหประชาชาติปฏิเสธที่จะพิจารณาปัญหาทิเบต โดยอังกฤษเป็นผู้ยื่นเรื่องให้ระงับปัญหาทิเบต

ในปีรุ่งขึ้นคือปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทะไลลามะจึงทรงแต่งตั้งผู้แทน ๔ คน เดินทางไปเจรจากับจีนที่กรุงปักกิ่ง จีนได้กดดันให้ทิเบตต้องลงนามในสัญญา ๑๗ ข้อที่ฝ่ายจีนเป็นผู้เสนอในวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ สำคัญของสัญญาก็คือ อำนาจทางกลาโหมและการต่างประเทศของทิเบตขึ้นตรงต่อจีน ส่วนกิจการอื่น ๆ นั้นทิเบตจะได้รับสิทธิในการปกครองตนเอง หลังจากนั้นจีนได้ส่งนายพลซาง ชิน-วู พร้อมด้วยกองทหารจีนไปประจำอยู่ที่กรุงลาซา ขณะเดียวกันจีนก็ผลักดันให้ทิเบตยอมรับเด็กชาวทิเบตคนหนึ่งว่าเป็นอวตารของ ปันเซนลามะ ผู้นำทางศาสนาที่สำคัญอีกองค์หนึ่งของทิเบต และพยายามเพิ่มอำนาจและบทบาทให้แก่ปันเซนลามะ

ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ทะไลลามะเสด็จกรุงปักกิ่ง ทรงหารือปัญหาทิเบตกับผู้นำจีน นับตั้งแต่ เหมา เจ๋อ ตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน จูเต๋อ รองประธานพรรค โจว เอ็น ไหล นายกรัฐมนตรี และหลิว เจา ซี ประธานาธิบดี ในเวลาต่อมาของจีน จีนได้เสนอให้ตั้ง “คณะกรรมการเตรียมการเพื่อการปกครองตนเองของทิเบต” โดยมีกรรมการ ๕๑ คน เป็นผู้แทนจีน ๕ คน นอกนั้นเป็นชาวทิเบตทั้งหมด มีทะไลลามะทรงเป็นประธาน ปันเซนลามะกับผู้แทนจีนคนหนึ่งเป็นรองประธาน มีหน้าที่เตรียมการให้ทิเบตเป็นเขตปกครองตนเอง นอกจากนี้ทะไลลามะทรงได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมรัฐสภาของจีนด้วย และในระหว่างที่ประทับอยู่ที่กรุงปักกิ่งพระองค์ทรงได้พบกับ เนห์รู นายกรัฐมนตรีของอินเดียเป็นครั้งแรก

ครั้นเสด็จกลับถึงกรุงลาซา รัฐบาลจีนได้ส่งนายพลเซินยี รองนายกรัฐมนตรีมาเปิดประชุม “คณะกรรมการเตรียมการเพื่อการปกครองตนเองของทิเบต” โดยเริ่มประชุมในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๙ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ชาวทิเบตบางส่วนเริ่มทำสงครามกองโจรต่อต้านกองทัพจีนในทิเบต และการรบได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ความตึงเครียดระหว่างทิเบตกับจีนได้เพิ่มมากขึ้น

มหाराชากุมารแห่งแคว้นลิซิมได้เสด็จกรุงลสาชา เพื่อทูลเชิญทะเลลามาให้เสด็จอินเดียเพื่อร่วมฉลองงานครบรอบ ๒๕ พุทธศตวรรษ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ รัฐบาลอินเดียได้ส่งโทรเลขถึงรัฐบาลจีน ทูลเชิญทะเลลามาและปันเซนลามะให้ไปร่วมงานฉลองในฐานะแขกของรัฐบาลอินเดีย เมื่อทะเลลามาเสด็จถึงกรุงเดลี ทรงได้พบปะกับบรรดาผู้นำอินเดีย อันมี ดร. ราเชนทร ประสาท ประธานาธิบดี ดร. ราชากฤษณะนัน รองประธานาธิบดี และเนห์รู นายกรัฐมนตรี ทรงหารือปัญหาที่เบตกับนายกรัฐมนตรีอินเดียอย่างจริงจัง และได้เชิญนายกรัฐมนตรีอินเดียไปเยือนกรุงลสาชาในเวลาต่อมา แต่รัฐบาลจีนไม่อนุญาต โดยให้เหตุผลว่า ไม่สามารถรับประกันความปลอดภัยให้ได้ในที่เบต

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ จีนได้ทูลเชิญทะเลลามาให้เสด็จดูการแสดงในค่ายทหารจีนกลางกรุงลสาชา ประชาชนที่เบตได้เข้าขัดขวางเพราะเกรงว่าจีนจะจับองค์ทะเลลามาไป ในที่สุดประชาชนได้เข้าล้อมป้องกันวังนอร์บูลิงก์ อันเป็นที่ประทับของทะเลลามาในขณะนั้นไว้ จนเกิดวิกฤติการณ์ระหว่างชาวที่เบตกับทหารจีนอย่างรุนแรง วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ทะเลลามาทรงตัดสินใจพระทัยเสด็จลี้ภัยไปยังอินเดีย แม้หนทางจะยากลำบากและทุรกันดาร ภายหลังได้เกิดจลาจลอย่างยาวนานใหญ่ขึ้นในกรุงลสาชา ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และสถานที่ต่าง ๆ ได้รับความเสียหายอย่างหนัก ทะเลลามาทรงประกาศจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นที่ป้อมลุนด์เสร์ดของ ตำบลโซดานูบ ชายแดนที่เบต ก่อนที่จะเสด็จลี้พระองค์เข้าไปในประเทศอินเดีย

ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ทะเลลามาทรงประกาศอย่างเป็นทางการบอกเลิกสัญญา ๑๗ ข้อที่ทำไว้กับจีน ในปีเดียวกันสมาชิกสหประชาชาติ ๒ ประเทศคือ ไอร์แลนด์และมลายู ได้ยื่นข้อร้องทุกข์ของที่เบตต่อสหประชาชาติ มีการหารือกันถึงเรื่องนี้ ในคณะกรรมการบริหารของสมัชชาใหญ่ ในสมัยประชุมที่ ๑๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ และมีมติสนับสนุนข้อเรียกร้องของที่เบต ต่อมาประเทศไทยและมลายูเป็นผู้นำเสนอญัตตินี้อีกในปีถัดมา แต่เกิดเหตุการณ์ในแอฟริกาที่สำคัญกว่า สมัชชาใหญ่จึงเลื่อนวาระการอภิปรายเรื่องที่เบตออกไปทุกวันจนสิ้นสุดสมัยการประชุม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ นั้นเอง ทะเลลามาทรงได้รับรางวัลแมกไซไซในสาขานำชุมชน

ทะเลลามาองค์ปัจจุบันเคยเสด็จประเทศไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ทรงได้รับเชิญอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลไทย และทรงได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติและอบอุ่นยิ่ง นอกจากจะได้ทรงเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะองค์เอกอัครพุทธศาสนูปถัมภกของไทยแล้ว ยังได้เสด็จเยือนพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่หลายท่านทั้งฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุต นับตั้งแต่สมเด็จพระญาณสังวร ท่านพุทธทาสภิกขุ และพระมหาบัว ญาณสัมปันโน ครั้งที่สองพระองค์เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ทะเลลามากลับทรงถูกปฏิเสธจากรัฐบาลไทย มิให้เข้าร่วมการประชุมนานาชาติในประเทศไทยถึง ๓ ครั้ง โดยเกรงว่าจะกระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน ครั้งแรกได้แก่ การประชุมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ จัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ครั้งที่สอง การประชุมสตรีชาวพุทธนานาชาติ (ซึ่งภายหลังได้ย้ายไปจัดที่ประเทศอื่น) และครั้งที่สามได้แก่ การประชุมผู้ที่เคยได้รับรางวัลแมกไซไซ จัดโดยมูลนิธิริอากี-เฟลเลอร์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ทะเลลามาทรงได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ

ภายหลังจากที่ทิเบตได้เป็นเอกราชตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นเวลา ๓๘ ปี ในที่สุดทิเบตก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนอีกวาระหนึ่ง และปัญหาทิเบตก็เข้าสู่สถานการณ์ของโลกปัจจุบัน การเสด็จลี้ภัยการเมืองของทะเลลามาและชาวทิเบตเป็นจำนวนมากไปอยู่ทางตอนเหนือของอินเดีย ทำให้พุทธศาสนาฝ่ายทิเบตเป็นที่รู้จักของชาวโลกอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และกลายเป็นคู่แข่งขั้นที่สำคัญของพุทธศาสนานิกายเซนในโลกตะวันตก อาจเป็นไปได้ที่ว่าต่อไปในอนาคต ชุมชนทิเบตทางตอนเหนือของอินเดีย จะมีส่วนฟื้นฟูพุทธศาสนาให้กลับคืนมาสู่ภาคเหนือของอินเดีย ดินแดนที่ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นบ่อเกิดของพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- ทะไลลามะ. ๒๕๓๐. *แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า: พระอัครชีวิตประวัติขององค์ทะไลลามะ*. แปล
โดย ส. ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- สถาบันปริตี พนมยงค์. ๒๕๓๐. *ทะไลลามะกับวิกฤติการณ์ในทิเบต: ประมวลข่าว บทความและนิตยสาร
ที่เสนอว่าด้วยองค์ทะไลลามะและปัญหาทิเบต*. กรุงเทพฯ: สถาบันปริตีพนมยงค์.
- Evans-Wentz, W. Y. (ed.). 1974. *Tibet's Great Yogi Milarepa*. 2nd ed. London, Oxford,
New York: Oxford University Press.
- Snellgrove, David and Richardson, Hugh. 1980. *A Cultural History of Tibet*. Boulder:
Prajna Press.
- Sopa, Geshe Lhundup and Hopkins, Jeffrey. 1976. *Practice and Theory of Tibetan
Buddhism*. With a Forward by His Holiness the Dalai Lama. New York:
Grove Press.
- Trungpa, Chogyam. 1987. *Born in Tibet*. London and Sydney: Unwin Paperbacks.
- Tucci, Giuseppe. 1980. *The Religions of Tibet*. Translated from the German and Italian
by Geoffrey Samuel. London and Henley: Routledge & Kegan Paul.
- Wangdu, Sonam. 1975. *The Discovery of the 14th Dalai Lama*. Translated by Bhikkhu
Thupten Kalsang Rinpoche, Ngodup Poljor, and John Blofeld. Bangkok:
Klett Thai Publications Interpart Thailand Limited.
- Wei, Jing. 1989. *100 Questions About Tibet*. Beijing: Beijing Review Press.